

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji

P/11/043
KGP-4101-01-01/11

Warszawa, 16 lutego 2012 r.

Pan
Michał Kleiber

Prezes
Polskiej Akademii Nauk

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 *ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli* (Dz. U. z 2012 r., poz. 82), zwanej dalej *ustawą o NIK*, Najwyższa Izba Kontroli ¹ przeprowadziła w Polskiej Akademii Nauk kontrolę realizacji przez Polską Akademię Nauk ² wniosków pokontrolnych NIK w obszarze gospodarowania majątkiem trwałym.

W związku z ustaleniami przedstawionymi w protokole kontroli, podpisanym w dniu 12 stycznia 2012 r., Najwyższa Izba Kontroli, stosownie do art. 60 *ustawy o NIK*, przekazuje Panu Prezesowi niniejsze wystąpienie.

1. Najwyższa Izba Kontroli generalnie pozytywnie z nieprawidłowościami ³, ocenia wykonanie przez Polską Akademię Nauk wniosków pokontrolnych zawartych w wystąpieniu pokontrolnym ⁴ Najwyższej Izby Kontroli z dnia 31 stycznia 2009 r. Spośród dziewięciu wniosków cztery zostały wykonane w całości, trzy są w trakcie realizacji, a dwa należy uznać za niewykonane. Stwierdzono także nieprawidłowości w realizacji części wniosków pokontrolnych skierowanych do Zakładu Działalności Pomocniczej PAN w Warszawie, do Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności w Olsztynie oraz Stacji Badawczej Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt PAN w Popielnie. Najwyższa Izba Kontroli podkreśla, że obniżenie powyższej pozytywnej oceny ogólnej jest przede wszystkim wynikiem negatywnej oceny

¹ Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji.

² Dalej: PAN.

³ W stosowanej przez NIK czterostopniowej skali ocen: pozytywna, pozytywna z uchybieniami, pozytywna z nieprawidłowościami, negatywna.

⁴ Pismo nr P/08/174, KGP/41020/08.

prowadzenia przez PAN księgowej ewidencji środków trwałych. W tym zakresie osiągnięty postęp jest dalece niewystarczający.

Niezależnie od przedstawionej wyżej oceny, w opinii NIK, podjęte przez PAN działania w kontrolowanym zakresie, stanowią generalnie prawidłową realizację postulatów zawartych w dezyderacie Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży.

2. Wniosek pokontrolny o przekazywanie Prezesowi Rady Ministrów uchwał organów PAN został wykonany. Do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów⁵ przekazano wszystkie uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAN i Prezydium PAN, podjęte w latach 2009-2011 (do 30 września), przy czym nie wszystkie w ustalonych terminach.

Zgodnie z zaleceniem zawartym w piśmie KPRM z dnia 12 września 2008 r. przekazywanie uchwał organów kolegialnych PAN miało następować „sukcesywnie”, jednak w toku kontaktów roboczych ustalono termin 14 dni. Dotrzymano go przy przekazywaniu 88 spośród 134 uchwał podjętych w latach 2009-2011. Po upływie więcej niż 14 dni doręczono 14 uchwał, w tym dwie z opóźnieniem – odpowiednio ok. 8 i 10 miesięcy, po otrzymaniu upomnienia ze strony KPRM. W przypadku pozostałych 32 uchwał terminu ich doręczenia nie można było ustalić, ze względu na nieprawidłowe oznaczanie pism lub nierzetelne prowadzenie stosownego rejestru korespondencji. Na przykład:

- z treści pisma nr GP-36/2009/wys. z dnia 17 grudnia 2009 r. wynika, że załącznikiem do niego są uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAN nr 4-6/2009 podjęte w dniu 10 grudnia 2009 r. - pismo opatrzone stemplem z datą 18 grudnia 2009 r. i ręcznie dopisano numer nadania 3880; w dzienniku korespondencyjnym PAN w 2009 r. pod pozycją 3880 r. zostało natomiast zarejestrowane pismo z Gabinetu Prezesa z datą 20 października 2009 r.;
- trzem pismom przewodnim z dnia 31 maja 2010 r., 26 listopada 2010 r. i 14 grudnia 2010 r., przy których przesłano uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAN odpowiednio: nr 1-4/2010 z 27 maja 2010 r., nr 8/2010 z 24 listopada 2010 r. oraz nr 9/2010 z dnia 9 grudnia 2010 r. nadano ten sam numer 4145; w dzienniku korespondencyjnym PAN pod pozycją 4145 w 2010 r. zostało zarejestrowane pismo (bez numeru) wychodzące z Gabinetu Prezesa z datą 25 listopada 2010 r.;
- dwa pisma przewodnie z nadanymi numerami, przy których przesłano uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAN nr 1-5/2011 z 26 maja 2011 r. i Prezydium PAN nr 28-30/2011 z 26 maja 2011 r. i 31-40/2011 z 1 lipca 2011 r., wpisane zostały do Dziennika korespondencyjnego PAN bez wskazania numerów tych pism, co uniemożliwiło ustalenie daty ich doręczenia.

Kancelarz PAN wyjaśnił⁶, że od stycznia 2012 r. uchwały organów kolegialnych PAN przekazywane będą do KPRM bezpośrednio za pokwitowaniem, bez korzystania z systemu tzw. międzyresortowej wymiany korespondencji. NIK, przyjmując to wyjaśnienie, zwraca jednak uwagę, że nowy system doręczania uchwał musi być zgodny z zasadami ustalonymi w *rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie*

⁵ Dalej KPRM.

⁶ Pismo z dnia 29 grudnia 2011 r.

instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych ⁷, a w szczególności z jego § 60 i § 61, zgodnie z którymi pisma na nośnikach papierowych ewidencjonowane są w rejestrze przesylek, a ich wysyłka dokonywana jest przez punkt kancelaryjny.

3. Wniosek dotyczący możliwie szybkiego skompletowania niezbędnych informacji w bazie danych dotyczących nieruchomości, został zrealizowany częściowo. W ocenie NIK, pełna realizacja nastąpi dopiero z chwilą ujęcia w ewidencji wszystkich nieruchomości znajdujących się we władaniu PAN (po zakończeniu inwentaryzacji oraz po uzupełnieniu i zweryfikowaniu wszystkich informacji o tych nieruchomościach). Przyczynić się może do tego powiązanie ewidencji nieruchomości z ewidencją środków trwałych, co powinno nastąpić po wprowadzeniu w życie nowego systemu informatycznego tzw. ERP-PAN ⁸.

Wypełniając dyspozycję art. 72 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk ⁹ Biuro Gospodarowania Nieruchomościami PAN ¹⁰ utworzyło ewidencję nieruchomości podzieloną na dwa odrębne zbiory danych, tj. bazę nieruchomości gruntowych oraz bazę obiektów posadowionych na gruncie (tzw. budynkową).

3.1. W tzw. bazie gruntowej, wbrew postanowieniu art. 72 ust. 4 pkt 1 lit. e ustawy o PAN z 2010 r., przy oznaczaniu nieruchomości nie umieszczono informacji o tytule prawnym. Wyjaśniając przyczyny tego stanu rzeczy dyrektor BGN wskazała, że ustawodawca w art. 72 ustawy o PAN z 2010 r., nakazał określanie tytułu prawnego na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków, podczas gdy ewidencja ta nie stanowi wiarygodnego źródła takich informacji. Zdaniem NIK, faktycznie najbardziej wiarygodnym rejestrem stanu prawnego nieruchomości są księgi wieczyste, ze względu na przydaną im rękojmię wiary publicznej. Niemniej nie powinno to stanowić przyczyny rezygnacji z umieszczania w ewidencji nieruchomości PAN wymaganych prawem informacji. Zdaniem NIK, celowym byłoby umieszczanie w ewidencji danych o tytule prawnym do nieruchomości pochodzących z dostępnych źródeł, w tym z ewidencji prowadzonych przez urzędy administracji publicznej, a następnie ich weryfikacja aż do usunięcia wszelkich ewentualnych rozbieżności. Ponadto, w bazie gruntowej nie wykazywano informacji o *liczbie działek ewidencyjnych tworzących nieruchomość* (art. 72 ust. 4 pkt 1 lit. c ustawy o PAN z 2010 r.), gdyż – jak wynika z wyjaśnień dyrektor BGN - w ustawie tej nie zdefiniowano pojęcia *nieruchomość*, a przyjęcie definicji z innych ustaw lub potocznego znaczenia, byłoby działaniem niecelowym. Zdaniem NIK, problem ten rozwiązany został przez uznanie, iż podstawową jednostką ewidencyjną w bazie nieruchomości PAN jest właśnie działka ewidencyjna.

Poza wskazanymi wyżej odstępstwami, pozostałe dane wpisane do bazy nieruchomości gruntowych były rzetelne. W dniu 6 października 2011 r. w bazie gruntowej wykazane były 1 853 działki ewidencyjne ¹¹, o łącznej powierzchni 9,4 tys. ha. Baza liczyła 31 kolumn oraz 4 653 wypełnione wiersze dla poszczególnych obiektów, z których każdy powinien być opisany przez 31 różnych parametrów. Szczegółowo zbadano zapisy wylosowanych 50 pozycji według numeru porządkowego nieruchomości przyjętego w bazie. W grupie tej stwier-

⁷ Dz. U. Nr 14, poz. 67.

⁸ ERP – Enterprise Resource Planning.

⁹ Dz. U. z 2010 r., poz. 619 ze zm. Dalej: *ustawa o PAN z 2010 r.*

¹⁰ Dalej: BGN.

¹¹ W okresie tym nie została jeszcze zakończona i rozliczona inwentaryzacja prowadzona w PAN, w związku z czym ocena NIK nie dotyczy kompletności ujęcia w ewidencji wszystkich nieruchomości gruntowych.

dzono braki danych w 13 pozycjach w kolumnie *podstawa nabycia*, w 18 pozycjach w kolumnie *podstawa użytkowania* oraz w siedmiu pozycjach w kolumnie *sąd prowadzący KW*. Te ostatnie informacje zostały uzupełnione jeszcze w trakcie trwania kontroli. W pozostałych przypadkach przyczyną braku informacji była niejednoznaczność lub brak stosownych zapisów w dokumentacji źródłowej.

3.2. W ocenie NIK, baza budynkowa wymaga uzupełnień, korekt już umieszczonych wpisów, a także weryfikacji zapisów z wynikami inwentaryzacji wykonywanej przez jednostki organizacyjne PAN ¹².

W dniu 6 października 2011 r. w bazie znajdowały się informacje o 1 633 obiektach, z których każdy powinien być standardowo opisany przy użyciu 28 cech. Dane do rejestru wprowadzono przede wszystkim na podstawie zgromadzonych w BGN umów użyczenia lub umów o zarządzanie nieruchomościami. Zbadano zasób informacji o 50 obiektach stwierdzając, że dla siedmiu z nich dane były niezgodne z dokumentacją źródłową. I tak, w jednej pozycji w kolumnie *nr budynku na działce wg wypisu z rejestrów budynków* wskazano numer, pomimo iż właściwy urząd nie prowadził ewidencji budynków. W 5 pozycjach nie wprowadzono oznaczenia w kolumnie *nr budynku na działce wg wypisu z rejestrów budynków*, pomimo iż prowadzone są kartoteki budynków dla tych obszarów. Ponadto, w jednej pozycji nr 1074 wprowadzono *kubaturę* 3 142 m³, zamiast 6 142 m³. W czterech przypadkach informacje skorygowano w toku kontroli, natomiast w odniesieniu do pozostałych, dokumentacja źródłowa nie pozwalała na umieszczenie wiarygodnych zapisów.

Dla 47 obiektów w wylosowanej próbie nie zostało zamieszczonych łącznie 125 szczegółowych informacji. Spośród nich 13 informacji uzupełniono w trakcie kontroli NIK, natomiast dla pozostałych BGN nie dysponowało dokumentami potwierdzającymi te dane lub posiadane dokumenty nie dawały podstaw do dokonania wiarygodnego wpisu. Najczęściej brakowało informacji charakteryzujących poszczególne budynki, takich jak powierzchnia (użytkowa, zabudowy), liczba kondygnacji, powiązanie konkretnego budynku z urzędowym rejestrem budynków oraz informacji o podstawie prawnej użytkowania. NIK zwraca uwagę, że brakujące dane np. o liczbie kondygnacji, powinny zostać pozyskane w wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji.

3.3. W ocenie NIK celowe byłoby ustalenie zasad prowadzenia ewidencji nieruchomości, o której mowa w art. 72 *ustawy o PAN z 2010 r.*, a przede wszystkim określenie cech, które powinien posiadać obiekt podlegający wykazaniu w ewidencji (np. określony tytuł prawny lub rodzaj obiektu - w odniesieniu do bazy budynkowej). Ułatwiłoby to wyeliminowanie występujących niekonsekwencji w zapisach i osiągnięcie spójności w sposobie prezentowania danych o poszczególnych obiektach. Przykładowo:

- według wyjaśnień dyrektor BGN ¹³ w ewidencji nieruchomości PAN wykazane są *wszystkie nieruchomości Akademii jako osoby prawnej, bez względu na ich status prawny, który de facto został w tej ewidencji określony. Nie są wykazywane nieruchomości, którymi jednostki organizacyjne dysponują na podstawie umów przez siebie zawieranych i nieruchomości stanowiące własność jednostek*. W bazie budynkowej wykazano jednakże np. *lokal mieszkalny* ¹⁴ stanowiący własność Gminy Kraków, wynajmowany przez PAN, a nie wyka-

¹² W 2011 r. czynności inwentaryzacyjne przeprowadzane były w tym samym czasie, w którym trwała kontrola NIK.

¹³ Wyjaśnienia nr BGN-1002/11 z dnia 14 grudnia 2011 r.

¹⁴ W pozycji 1129.

zono budynku przy ul. Lauriston 74 w Paryżu, wynajmowanego przez PAN (dla potrzeb Stacji Naukowej PAN w Paryżu) od firmy DHM SA ¹⁵;

- w bazie budynkowej wykazywane są obiekty nie związane z gruntem (np. *dozorcówka* ¹⁶ w Instytucie Parazytologii) oraz obiekty niebędące budynkami (np. silosy, tunele foliowe, obiekty małej architektury - fontanny, zegar słoneczny);
- dla określenia rodzaju budynku zastosowano wiele różnych nazw niekiedy z ich dookreśleniem, np.: *wiata*, *wiata na narzędzia*, *wiata narzędziowa*, *wiata gospodarcza*, *wiata magazynowa*; *pałac*, *pałac mieszkalny*, *pałac dworek*, *pałacyk*, *pałac Działyńskich*, *pałac Staszica*. Zdaniem NIK, o ile istnieje potrzeba opisowego charakteryzowania zaewidencjonowanych budynków, to jej zaspokojenie mogłoby nastąpić poprzez umieszczenie opisu w odrębnej pozycji, natomiast podstawowy wpis powinien być zgodny z uprzednio ustaloną terminologią (słownikiem) jednoznacznie określającą rodzaj obiektu (np. budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, etc.);
- część danych o nieruchomościach nie została do ewidencji wprowadzona z uwagi na brak stosownego źródła informacji (np. brak kartoteki budynku czy księgi wieczystej nieruchomości); w te miejsca nie wpisywano jednak informacji, która jednoznacznie wyjaśniałaby przyczynę braku informacji np. w postaci zapisu *brak kartoteki*, *brak księgi wieczystej*. Dyrektor BGN wyjaśniła ¹⁷ wprawdzie iż wynikało to z *przyjętej metodyki*, lecz faktycznie była to jedynie utrwalona praktyka, gdyż stosownej metodyki formalnie nie przyjęto.

4. Działania podejmowane w celu realizacji wniosku NIK dotyczącego dokonania kompleksowej wyceny nieruchomości i urealnienia danych w ewidencji księgowej, nie przyniosły zadowalających rezultatów. Księgi rachunkowe Akademii w tym zakresie nadal nie były rzetelne ¹⁸ i zgodne z *ustawą z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości* ¹⁹. W szczególności brak jest wyceny części aktywów trwałych (naruszenie przepisów rozdziału 4 *ustawy o rachunkowości*). W księgach rachunkowych nie wykazano niektórych zdarzeń, które występowały w poszczególnych okresach sprawozdawczych, co stanowiło naruszenie art. 20 ust. 1 oraz art. 24 ust. 1 *ustawy o rachunkowości*.

Liczba środków trwałych bez określonej wartości początkowej zmniejszyła się z 651 w dniu 24 września 2008 r. do 316 według stanu na dzień 13 grudnia 2011 r. Oznacza to, iż blisko 16% spośród 1 995 pozycji środków trwałych PAN²⁰ nadal pozostaje niewycenionych (w 2008 r. było to ponad 32%).

Na podstawie danych o wartościach gruntów (otrzymanych m.in. z Agencji Nieruchomości Rolnych oraz zawartych w operatach szacunkowych sporządzonych dla potrzeb rozporządzenia nieruchomością) wprowadzo-

¹⁵ To jest spółki z 97% udziałem PAN.

¹⁶ Obiekt scharakteryzowany następująco: brak fundamentów „można go przesuwac” (arkusz 65 pozycja 78).

¹⁷ Wyjaśnienia nr BGN-1002/11 z dnia 14 grudnia 2011 r.

¹⁸ Patrz także pkt. 5 niniejszego wystąpienia.

¹⁹ Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 ze zm., dalej: *ustawa o rachunkowości*.

²⁰ W ewidencji księgowej, w odróżnieniu od ewidencji prowadzonej przez BGN, ujęte są tylko te nieruchomości, które pozostają we władaniu PAN jako osoby prawnej oraz instytutów PAN. Ewidencja prowadzona przez BGN obejmuje natomiast cały zasób nieruchomości, w tym pozostających we władaniu jednostek samobilansujących.

no do ksiąg rachunkowych wartości dla 32 działek w 2009 r. oraz dla 120 działek w 2010 r., w wyniku czego została zwiększona wartość majątku PAN o 43 750,3 tys. zł w 2009 r. oraz o 399 291,2 tys. zł w 2010 r. Do dnia 15 grudnia 2011 r. nie zostały jednak ujęte w księgach rachunkowych dane dotyczące oszacowania wartości początkowej dalszych 111 działek gruntu będących w dyspozycji PAN – osoby prawnej, dokonanego przez pracowników BGN w czerwcu oraz w październiku 2011 r.

NIK odnotowując fakt powyższego, stopniowego uzupełniania ksiąg rachunkowych PAN, negatywnie ocenia fakt, iż rozpoczęcie tych prac niepotrzebnie uległo opóźnieniu i są one prowadzone w zbyt wolnym tempie.

Przyczyną opóźnienia prac było dążenie do uzyskania opinii co do podmiotów uprawnionych do wyceny aktywów trwałych dla celów rachunkowych. Uzyskano trzy opinie, w tym Ministra Finansów²¹, zgodne w konkluzjach, że dla celów bilansowych nie ma bezwzględnego obowiązku dokonywania wyceny nieruchomości przez rzeczoznawcę majątkowego (w trybie ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami²²). NIK zwraca uwagę, iż treść tych stanowisk stanowiła w praktyce potwierdzenie reguł przyjętych już przez PAN w kolejnych *Zasadach (polityce) rachunkowości PAN* z 2005 r. i z 2011 r.

Prezes PAN w 2008 r. brak wycen i problemy z ich dokonaniem tłumaczył między innymi brakiem pieniędzy, szacując potrzeby w tym zakresie na ok. 5 mln zł. Środków tych Akademia, pomimo starań, nie otrzymała i faktycznie nie były one niezbędne. Koszty usług obcych poniesionych przez PAN – osobę prawną na wyceny nieruchomości w latach 2008-2010 wyniosły bowiem 133,2 tys. zł, a więc były niewspółmierne małe w stosunku do zapotrzebowania oraz znikome w stosunku kwoty „wzrostu” wartości majątku PAN (o ponad 443 mln zł).

W tym kontekście, w ocenie NIK, zamieszczanie w sprawozdaniach finansowych PAN za lata 2008-2010 oświadczeń o treści - *w zakresie, w jakim sprawozdanie finansowe odnosi się do wartości majątku trwałego nie można uznać, że spełnia ono warunek określony w art. 4 ust. 1 uor, tj. nie przedstawia w sposób pełny sytuacji majątkowej PAN z uwagi na brak aktualizacji wartości nieruchomości gruntowych, których Akademia jest użytkownikiem wieczystym bądź właścicielem (...). Naszym zdaniem, z wyjątkiem wskazanego braku wyceny niektórych gruntów, sprawozdanie finansowe sporządzone zostało zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, a księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe zawierają kompletnie ujęte wszystkie operacje gospodarcze* – było działaniem ukierunkowanym na usankcjonowanie nierzetelnie prowadzonych ksiąg rachunkowych, lecz nie mogło przynieść zamierzonego efektu.

5. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, niezależnie od braku wycen, ewidencja księgowa środków trwałych nadal prowadzona jest nierzetelnie. Z inwentaryzacji przeprowadzonych w latach 2009-2011²³ rozliczono tylko inwentaryzację z 2009 r., dokonując stosownych wpisów zarówno w księgach PAN, jak i w księgach jednostek, prowadzących samodzielną księgowość. Nie przestrzegano terminów poszczególnych czynności inwentaryzacyj-

²¹ Pismo z dnia 30 kwietnia 2009 r. Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Finansów Elżbiety Chojny-Duch. Pozostałe dwie opinie otrzymane zostały z Ministerstwa Gospodarki oraz Izby Skarbowej w Warszawie w ramach indywidualnej interpretacji podatkowej.

²² Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm. dalej *ustawa o gospodarce nieruchomościami*.

²³ Termin zakończenia inwentaryzacji w 2011 r. wyznaczono na dzień 31 grudnia 2011 r.

nich wyznaczonych w wewnętrznych regulacjach PAN, a ich wyniki nie zostały w całości uwzględnione w ewidencji nieruchomości.

5.1. W latach 2009-2011 inwentaryzacją objęto 50 jednostek organizacyjnych PAN oraz PAN – osobę prawną. W 2009 r. zarządzono inwentaryzację w dziewięciu jednostkach, w 2010 r. w 30, a w 2011 r. w 12 jednostkach. Objęto nimi łącznie 4 458 składników majątku, w tym 1 641 działek gruntu i 1 361 budynków. Wyniki inwentaryzacji wykazały w 28 jednostkach 265 różnic inwentaryzacyjnych, o łącznej wartości 5 597,4 tys. zł, w znacznej mierze dotyczących środków trwałych w budowie lub inwestycji jednostek PAN w obce środki trwałe.

5.2. Inwentaryzacje wykonane w 2010 r. przez jednostki organizacyjne PAN, do czasu zakończenia czynności kontrolnych NIK, nie zostały rozliczone, a obowiązkiem tym wzajemnie obciążały się Kancelaria PAN i jednostki przeprowadzające spisy. Przyczyną był brak jasnych procedur określających między innymi tryb i sposób dokonywania rozliczenia inwentaryzacji, a także wskazania podmiotów odpowiedzialnych. W konsekwencji wykonane prace inwentaryzacyjne, niekiedy obejmujące dużą liczbę składników majątku, nie przyniosły oczekiwanych efektów. Nie zostały bowiem uzupełnione brakujące elementy w ewidencji księgowej środków trwałych (wartość początkowa) ani nie wykorzystano pozyskanych informacji do wprowadzenia nowych lub weryfikacji już istniejących zapisów w bazie nieruchomości PAN.

Na przykład, Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika PAN²⁴, wykazało 10 różnic inwentaryzacyjnych, przy czym w żadnej z nich nie oszacowano wartości oraz jedną nadwyżkę inwentaryzacyjną (kamienica) o wartości 423 200,77 zł. Instytut Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN²⁵, nie dokonał wyceny wartości początkowej trzech obiektów wykazanych w inwentaryzacji. Dyrektor CAMK Pan prof. Marek Sarna wyjaśnił²⁶, że *właścicielem nieruchomości użytkowanych przez CAMK pozostaje PAN. Dlatego inicjatywa wyceny brakujących nieruchomości oraz protokolarne ich ewentualne przekazanie Centrum leżała po stronie Akademii. Na problem niezgodności pomiędzy stanem przekazanym przez Akademię, a faktycznym nieruchomości użytkowanych przez CAMK, zwróciliśmy uwagę w piśmie z dnia 7 marca 2011 r. skierowanym do BGN. W związku z brakiem odpowiedzi z PAN różnice inwentaryzacyjne nie zostały rozliczone. Różnica w wartości średniowiecznej kamienicy w Toruniu wynikała z inwestycji poczynionych przez Centrum sfinansowanych ze środków własnych oraz dotacji inwestycyjnych. Zastępca Dyrektora IBiB wyjaśnił²⁷ natomiast, że czekaliśmy na interpretację z Kancelarii PAN, jaka forma wyceny będzie najbardziej prawidłowa, żeby przyjąć jednolite zasady i wiarygodne źródła wyceny. Nie stwierdzono rozbieżności stanu faktycznego z zapisami umowy użyczenia (ewidencji pozabilansowej).*

Również w jednostkach samobilansujących się nie wprowadzono jednolitego sposobu postępowania przy przeprowadzaniu i rozliczaniu inwentaryzacji. Na przykład, w trakcie inwentaryzacji przeprowadzonej w Zakładzie Badania Ssaków w Białowieży działki o nieokreślonej ówczesznie wartości wyceniono w oparciu o informację telefoniczną o cenie sprzedaży 1 m² gruntów uzyskaną w Urzędzie Gminy Białowieża, wprowadzając stosowne zapisy do ksiąg rachunkowych Zakładu. Jednostki Akademii - Dom Rencisty PAN w Konstancinie-

²⁴ Dalej CAMK.

²⁵ Dalej IBiB.

²⁶ Pismo z dnia 7 grudnia 2011 r. znak DSK-063-11/2011.

²⁷ Pismo z dnia 6 grudnia 2011 r. znak DTE/180/2011.

Jeziornej i Zakład Działalności Pomocniczej²⁸ w Warszawie przekazały do Kancelarii PAN²⁹ propozycje rozliczenia różnic inwentaryzacyjnych i oczekują na ich zaakceptowanie. NIK podziela wprawdzie argumenty głównej księgowej PAN³⁰, iż *sprawa rozliczenia różnic inwentaryzacyjnych w jednostkach nieposiadających osobowości prawnej, należy do zakresu zadań komisji inwentaryzacyjnej, dyrektora jednostki i księgowej tej jednostki. Różnice powinny zostać rozliczone przez dyrektora jednostki, a w odniesieniu do wartości nieruchomości korekcie ulegnie decyzja o oddaniu w zarządzanie*, niemniej zwraca uwagę, że brak reakcji PAN na przekazane przez jednostki propozycje rozliczenia różnic inwentaryzacyjnych przyczynia się do opóźnień w ostatecznym uporządkowaniu ksiąg rachunkowych.

Odnosząc się do powyższej sytuacji Kanclerz PAN stwierdził, że *opóźnienie we wprowadzaniu zmian do ewidencji księgowej i aktualizowaniu dokumentacji wynika ze specyfiki samego przedmiotu inwentaryzacji*. W ocenie NIK tego poglądu nie sposób podzielić, gdyż zgodnie z art. 27 ustawy o rachunkowości, ujawnione w toku inwentaryzacji różnice między stanem rzeczywistym, a stanem wykazany w księgach rachunkowych należy wyjaśnić i rozliczyć w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, na który przypadają termin inwentaryzacji.

5.3. W 16 jednostkach organizacyjnych PAN nie przestrzegano harmonogramów czynności inwentaryzacyjnych, określonych przez dyrektorów tych jednostek. W jednym przypadku nie został zachowany termin wykonania inwentaryzacji, określony w decyzji Prezesa PAN³¹ (31 grudnia 2010 r.)

Arkusze spisowe oraz pismo przewodnie, przekazujące dokumentację inwentaryzacyjną Stacji Badawczej Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt do Kancelarii PAN zostały opatrzone datą 15 marca 2011 r. Tłumaczono to dużą ilością obiektów podlegających spisowi oraz niskim stanem zatrudnienia. W ocenie NIK, okoliczności te nie mogą stanowić usprawiedliwienia przekroczenia terminu, gdyż były one znane w momencie zarządzenia inwentaryzacji, która trwała prawie siedem miesięcy. W latach 2009-2010 spośród 30 jednostek organizacyjnych, w których przeprowadzono inwentaryzację, w dziewięciu nie dochowano terminów wynikających z harmonogramów spisów z natury, w 14 jednostkach przekroczone termin na przedłożenie wyników spisów dyrektorom tych jednostek, a w 16 nie dotrzymano terminu ustalenia różnic i przekazania ich do Kancelarii PAN.

NIK zwraca również uwagę, iż w niektórych jednostkach dokonywano zmian harmonogramów inwentaryzacji bez dokonania zmiany decyzji ustalającej te harmonogramy. W konsekwencji w dokumentacji inwentaryzacyjnej dwóch jednostek³² znajdowały się decyzje z dwoma załącznikami (harmonogramami) o różnej treści.

W Stacji Naukowej PAN w Wiedniu skład Komisji Inwentaryzacyjnej, wyznaczony w decyzji nr 3 dyrektora stacji, był niezgodny ze składem komisji wskazanym w arkuszu spisowym oraz w sprawozdaniu. W dokumentach tych wymienione są osoby, które tworzyły zespół spisowy, a nie komisję. NIK przyjmuje wyja-

²⁸ Dalej ZDP.

²⁹ Odpowiednio 10 grudnia 2010 r. i 29 października 2010 r.

³⁰ Wyjaśnienia z dnia 30 grudnia 2011 r.

³¹ Nr 24/2010 z dnia 25 maja 2010 r.

³² Zakład badania Ssaków w Białowieży PAN, Zakład Biologii Antarktyki PAN.

śnienia³³ dyrektora Stacji Naukowej - Pani Anny Ziembelskiej, że do składu Komisji zostały początkowo wyznaczone osoby odpowiedzialne za spisywane składniki majątku oraz prowadzące ewidencję księgową, a powołanie nowej, niezależnej Komisji było utrudnione, ze względu na niewielką liczbę pracowników. Zmiana ta powinna jednak być usankcjonowaną stosowną nowelizacją decyzji nr 3.

5.4. Nierzetelnością było niewykorzystanie przez Kancelarię PAN wyników inwentaryzacji wykonanych przez jednostki organizacyjne PAN dla zaktualizowania i weryfikacji zapisów w ewidencji nieruchomości. Porównanie zapisów w ewidencji nieruchomości PAN z wynikami inwentaryzacji przeprowadzonych przez jednostki organizacyjne oraz Kancelarię PAN w latach 2009-2010 wykazało rozbieżności. Ewidencja środków trwałych PAN oraz ewidencja nieruchomości są odrębnymi zbiorami informacji, z odrębnymi procedurami pozyskiwania danych, prowadzonymi przez różne komórki organizacyjne, które ze sobą nie współpracowały przy weryfikowaniu posiadanych informacji. Stąd występujące rozbieżności w stosowanych nazwach oraz różnice w ilości obiektów. Na przykład:

- w Instytucie Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN wykazany w spisie inwentaryzacyjnym *magazyn chemiczny*, w bazie budynkowej ujęty jest jako *budynek gospodarczy*; *magazyn gospodarczy* w bazie budynkowej ujęty jest jako *budynek nr 5C (magazyn wolnostojący, magazyn gospodarczy)*, *laboratorium + hala maszyn* w bazie budynkowej figurują jako *budynek nr 5A (laboratorium naukowe)*; inny obiekt - *magazyn + garaże* w bazie budynkowej ujęte są jako *budynek nr 5B (magazyn, boks, stolarnia, garaż, antresola)*;
- w Instytucie Parazytologii PAN, w spisie wykazano dwa budynki inwentarskie, a w ewidencji budynkowej wykazano tylko jeden taki obiekt; w spisie znajduje się *budynek mieszkalny*, którego nie wykazano w bazie budynkowej, wykazano natomiast *budynek laboratoryjny*, którego nie ujawniono w trakcie spisu; w bazie ujęty jest obiekt *paszarnia* na działce nr 156/1 – w spisie natomiast brak jest takiego obiektu; w bazie budynkowej wykazano obiekt *dozorcówka*, natomiast w spisie podano, że nie jest to obiekt trwale związany z gruntem (brak fundamentów *można go przesunąć*);
- w bazie budynkowej nie było trzech obiektów ujętych w spisie z natury w Centrum Badań Ekologicznych PAN, lecz nie wykazano tej rozbieżności jako różnicy inwentaryzacyjnej; ponadto, w bazie budynkowej figurują dwie pozycje - *zaplecze kontenerowe CPN* oraz *żółty domek cz. II*, które według spisu stanowią jedną nieruchomość;
- w Stacji Badawczej Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt PAN spis z natury wykazał, że na działce nr 49/1 w Warnowie jest 39 obiektów, w tym: 29 budynków oraz 10 obiektów inżynierskich, a w bazie budynkowej wykazano tylko 19 budynków;
- w Stacji Naukowej PAN w Wiedniu w spisie wykazano dwa budynki (frontowy i oficyna), natomiast w bazie budynkowej figuruje jeden budynek.

³³ Wyjaśnienia z dnia 7 grudnia 2011 r.

Zdaniem NIK, podjęcie przez PAN decyzji o wdrożeniu nowego systemu informatycznego ERP-PAN, łączącego w sobie elementy obu ewidencji, może przyczynić się do sanacji istniejącego stanu rzeczy, o ile zostaną ustalone i będą ściśle przestrzegane zasady współpracy pomiędzy komórkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za ewidencję księgową oraz ewidencję nieruchomości, z uwzględnieniem samobilansujących się jednostek organizacyjnych PAN.

5.5. W ewidencji księgowej środków trwałych PAN, według stanu na dzień 30 grudnia 2011 r. znajdowały się trzy obiekty, tj. działka nr 106 w Jerzwałdzie o wartości 79 800 zł, budynek gospodarczy o wartości brutto 1 428,49 zł (netto 662,5 zł ³⁴) oraz budynek o wartości brutto 7 767,13 zł (netto 3 638,31 zł), stanowiące nieruchomość sprzedaną przez Akademię w dniu 22 października 2010 r. Nieruchomość tę przed sprzedażą użytkowało Muzeum i Instytut Zoologii PAN. Główna Księgowa PAN wyjaśniła ³⁵, iż *środki te nie zostały zdjęte z ewidencji PAN z uwagi na fakt, że trwają czynności inwentaryzacyjne w MiZ. W związku z zarządzeniem nr 2/2011 Kanclerza PAN w MiZ w 2011 r. została przeprowadzona inwentaryzacja. Po dostarczeniu dokumentów ze spisu z natury wszystkie różnice inwentaryzacyjne zostaną wprowadzone do katalogu środków trwałych na zakończenie okresu sprawozdawczego 2011.* Przywołana okoliczność nie ma znaczenia dla oceny legalności zaniechania, gdyż zgodnie art. 20 ust. 1 oraz art. 24 ust. 1 *ustawy o rachunkowości* księgi powinny być prowadzone rzetelnie, to jest odzwierciedlać aktualny stan majątku, a zdarzenia gospodarcze powinny być do nich wprowadzane w okresie, w którym nastąpiły. Skoro sprzedaży nieruchomości dokonano w 2010 r., to powinna być ona ujęta w księgach rachunkowych tego roku obrotowego.

5.6. W ewidencji środków trwałych PAN, według stanu na dzień 30 grudnia 2011 r. nie wykazano takich środków trwałych jak budynek mieszkalny 1A przy ul. Waszkiewicza 1 w Białowieży, budynek gospodarczo-garażowy na działce nr 258/6 w Michrowie oraz rozdzielnia elektryczna główna przy ul. M. Skłodowskiej-Curie. Obiekty te zostały ujęte w ewidencji prowadzonej w BGN (baza budynkowa) i znajdują się w zarządzie trzech instytutów PAN.

Ponadto, do dnia 30 grudnia 2011 r., w księgowej ewidencji środków trwałych nie zostały ujęte dwa obiekty wykazane w dokumentacji inwentaryzacyjnej Zakładu Działalności Pomocniczej (ZDP) w Łodzi, tj. budynek przy ul. Tylnej 3 o wartości ewidencyjnej 2 041 497,44 zł oraz przy ul. Piotrkowskiej 181 o wartości ewidencyjnej 53 191,85 zł. Po likwidacji tego zakładu w dniu 31 grudnia 2010 r. składniki jego majątku zostały przekazane do PAN i powinny zostać tam wykazane w ewidencji księgowej.

Składniki majątku należy wprowadzić do ewidencji środków trwałych zgodnie z art. 9 ust. 1 *ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych* ³⁶, najpóźniej w miesiącu przekazania ich do używania (art. 16d ust. 2 *upd*). Ustosunkowując się do powyższych kwestii Główna Księgowa PAN wskazała ³⁷, że dane dotyczące 2011 r. są w ewidencji systematycznie uzupełniane.

³⁴ Wartość pomniejszona o amortyzację.

³⁵ Wyjaśnienia z dnia 12 grudnia 2011 r.

³⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 74, poz. 397 ze zm., dalej *upd*.

³⁷ Wyjaśnienia z dnia 19 grudnia 2011 r.

6. Wniosek NIK dotyczący zapewnienia niezbędnych warunków organizacyjnych umożliwiających właściwej komórce organizacyjnej Kancelarii PAN prowadzenie weryfikacji danych dotyczących majątku, przekazywanych w formie sprawozdań przez jednostki PAN nie został zrealizowany. W ocenie NIK, pomimo starań, BGN w dalszym ciągu nie jest należycie przygotowane do sprawnego weryfikowania danych o majątku Akademii. W okresie objętym kontrolą zatrudnienie w tym biurze wzrosło o dwie osoby³⁸, przy znacznej fluktuacji kadr (zatrudniono osiem osób, a odeszło z pracy sześć). Osoby nowo przyjęte miały kwalifikacje do zarządzania nieruchomościami, co było zgodne z wymaganiami stawianymi podczas rekrutacji. Dyrektor BGN wyjaśniła³⁹, że wobec niskich wynagrodzeń Biuro ma kłopoty z uzupełnieniem składu osobowego, ponieważ osoby o tych samych kwalifikacjach w innych podmiotach mogą uzyskać wynagrodzenie blisko dwa razy wyższe od tego, jakie zaproponować może PAN.

W tej sytuacji weryfikacja danych o nieruchomościach przedstawianych przez jednostki organizacyjne ograniczała się na ogół do formalnego sprawdzenia zgodności danych przekazanych przez jednostkę z danymi zawartymi w dokumentacji źródłowej. W ograniczonym zakresie dokonywano oględzin w terenie, gdyż - jak wyjaśniła dyrektor BGN⁴⁰ - wyjazdy do wszystkich jednostek sparaliżowałyby pracę biura. W ocenie NIK kontrole takie są jednak celowe. Wskazuje na to przykład 10 kontroli przeprowadzonych w jednostkach PAN (czterech w 2009 r. oraz sześciu w 2010 r.) w zakresie stanu formalno-prawnego nieruchomości, sposobu gospodarowania nimi oraz przestrzegania przepisów *ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane*⁴¹. W tym zakresie kontrole spełniły swoją rolę. W ich trakcie nie dokonywano jednak, nawet na ograniczonej próbie, porównań danych zawartych w rocznych sprawozdaniach ze stanem faktycznym. W ocenie NIK wprowadzenie takich zadań, jako jednego ze stałych elementów kontroli, mogłoby przyczynić się do szybszej i pełniejszej weryfikacji rzetelności danych sprawozdawczych o nieruchomościach przekazywanych przez jednostki organizacyjne PAN.

7. Wniosek o przeprowadzenie analizy i oceny adekwatności majątku trwałego powierzonego jednostkom organizacyjnym PAN do faktycznych potrzeb tych jednostek, został zrealizowany częściowo. Analizy tej dokonano bowiem tylko w odniesieniu do nieruchomości gruntowych oraz majątku przekazywanego jednostkom objętym procesem uwłaszczenia. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia przygotowanie i przyjęcie przez Prezydium PAN w dniu 17 kwietnia 2009 r. *Strategii gospodarowania nieruchomościami PAN*⁴², zwracając jednak uwagę, iż nie zawiera ona szczegółowych harmonogramów i terminów realizacji poszczególnych działań, co może znacznie utrudniać sprawowanie kontroli zarządczej w tym zakresie. Jest to problem szczególnie istotny w kontekście konieczności dotrzymania ustawowych terminów w procesie uwłaszczenia instytutów naukowych. Zgodnie z terminami określonymi w art. 70 ust. 1 i 2 *ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*⁴³, ustalenie zasobu nieruchomości ma nastąpić do dnia 1 października 2013 r., a spo-

³⁸ Wg stanu na 10 października 2011 r. wynosiło 14 osób.

³⁹ Pismo z dnia 24 listopada 2011 r.

⁴⁰ Pismo z dnia 15 grudnia 2011 r.

⁴¹ Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 ze zm. Dalej *prawo budowlane*.

⁴² Dalej *Strategia*.

⁴³ Dz.U. Nr 96., poz. 620 ze zm.

rzządzenie wykazu nieruchomości przeznaczonych do odpłatnego zbycia albo zrzeczenia się na rzecz Skarbu Państwa lub gminy - do dnia 1 października 2015 r.

7.1. NIK pozytywnie ocenia planowane działania restrukturyzacyjne Wydziału II Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN, w wyniku których ma nastąpić przekazanie majątku PAN użytkowanego przez zakłady niebędące osobami prawnymi do instytutów, które są osobami prawnymi i będą mogły wykorzystać ten majątek do prowadzenia działalności naukowej.

W dniu 14 listopada 2011 r. podjęto decyzję o włączeniu Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu do Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu oraz Zakładu Biologii Antarktyki PAN w Warszawie do Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN. Rada Kuratorów II Wydziału PAN uważa ⁴⁴, że Zakład Ichtiologii i Gospodarki Rybackiej PAN oraz Zakład Doświadczalny Gospodarki Stawowej PAN w Gołyszach, prowadzące chów i hodowlę ryb należy włączyć do jednostki naukowej resortu rolnictwa mającej status państwowego instytutu badawczego, a nieruchomości Centrum Badań Ekologicznych włączyć do trzech instytutów: Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie, Instytutu Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego PAN w Warszawie oraz Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie. W sprawie przyszłości Stacji w Popielnie oraz Ogrodu Botanicznego - Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN w Warszawie Kolegium II Wydziału prowadzi negocjacje z zainteresowanymi stronami.

7.2. NIK zwraca uwagę, iż do czasu zakończenia kontroli przygotowano tylko wstępne plany sprzedaży czterech spośród 11 funkcjonujących w strukturze PAN ośrodków z miejscami noclegowymi. Ośrodki te pełnią funkcję pomocniczą i tylko częściowo są wykorzystywane do prowadzenia działalności statutowej PAN, w związku z czym nie będą mogły być przekazane na wyposażenie instytutów naukowych, bez zmiany ich przeznaczenia.

7.3. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia przeprowadzenie przez PAN analizy wykorzystania posiadanych nieruchomości gruntowych, w wyniku której za zbędne uznano ponad 13% ich powierzchni.

Według bazy ewidencji gruntów w dniu 6 października 2011 r. PAN użytkował na terenie kraju 9 444,4 ha gruntów, z których 5 631,3 ha, użytkowanych przez 10 placówek naukowych PAN, należało do zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych. Z informacji uzyskanych od dyrektorów tych placówek wynika, że 1 263,4 ha to grunty zbędne. Na przykład, Zakład Doświadczalny Agrobiologii PAN w Baranowie użytkuje w województwie warmińsko-mazurskim 2 591,8 ha gruntów o wartości ewidencyjnej 4 229,8 tys. zł. W dniu 10 maja 2011 r. Zakład poinformował Wiceprezesa PAN, że za zbędne uznał 837,13 ha gruntów wraz z zabudowaniami i można przeznaczyć je do sprzedaży.

8. Wniosek dotyczący przyspieszenia procesu przygotowania umów i decyzji, na podstawie których jednostkom organizacyjnym PAN przekazywany jest majątek Akademii, znajduje się w trakcie realizacji. Uwłaszczeniu podlegają, zgodnie z art. 45 *ustawy o PAN z 2010 r.* wyłącznie instytuty, gdyż tylko one posiadają osobowość prawną. W dniu 30 listopada 2011 r. spośród 70 instytutów PAN ⁴⁵ tylko 14 było uwłaszczonych, w tym trzy już

⁴⁴ Pismo przewodniczącego Rady z dnia 21 listopada 2011 r., znak W-II-750/2011.

⁴⁵ W tej liczbie jest 9 instytutów podległych Wydziałowi I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN, z których siedem ma siedzibę w Pałacu Staszica i nie podlegają uwłaszczeniu, a dwa nie użytkują nieruchomości PAN.

przed 2010 r. Prezes PAN w 2010 r. wydał tylko trzy decyzje w tej sprawie, a w roku 2011 – siedem ⁴⁶. Łączna wartość rynkowa przekazanego majątku wyniosła 232 189 366 zł, a łączny koszt wykonania operatów szacunkowych wyniósł 76 823 zł brutto.

W ocenie NIK stopień uwłaszczenia instytutów jest relatywnie niski. Jednakże intensyfikacja tego procesu tylko częściowo uzależniona jest od działań Prezesa PAN. Uwłaszczenie następuje bowiem na wniosek instytutu i w zakresie przez instytut określonym. Czynnikiem hamującym inicjatywę instytutów mogą być konieczność określenia nieruchomości zbędnych dla celów prowadzenia działalności statutowej, nieuregulowany stan prawny niektórych nieruchomości, zgłaszane roszczenia repriwatywacyjne oraz koszty związane ze zgromadzeniem stosownej dokumentacji. Bodźcem aktywującym natomiast mogą być korzyści, o których przekonująco napisał Dyrektor Instytutu Matematycznego PAN – Pan prof. Feliks Przytycki ⁴⁷ wskazując, że posiadanie praw własności stanowi okoliczność sprzyjającą przy ubieganiu się o przyznanie środków finansowych z różnych źródeł, w szczególności przeznaczonych na budowę lub modernizację obiektów naukowych. Dysponowanie takimi prawami pozwala także Instytutowi lepiej planować i realizować swoje zadania w sytuacji samodzielności i całkowitej odpowiedzialności finansowej za podejmowane działania i zobowiązania.

Z ustaleń kontroli wynika, że mimo ograniczonego tempa uwłaszczeń wektor zmian skierowany jest w pożądanym kierunku. W czasie trwania czynności kontrolnych w przygotowaniu były cztery kolejne decyzje uwłaszczeniowe. Z informacji uzyskanych od dyrektorów 30 instytutów naukowych wynika, że siedmiu spośród nich złożyło już stosowne wnioski, a 22 zamierza uczynić to w najbliższym czasie. Tylko jeden instytut Międzynarodowe Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur PAN z Wrocławia w najbliższym czasie nie przewiduje uwłaszczenia. Pięć spośród powyższych 30 placówek poinformowało o posiadaniu zbędnych nieruchomości.

9. NIK pozytywnie ocenia realizację przez PAN wniosku dotyczącego niedopuszczenia do powtórzenia się przypadków niezgodnego z obowiązującymi przepisami wydatkowania środków pozabudżetowych.

W trakcie kontroli nie stwierdzono przypadków niezgodnego z obowiązującymi przepisami wydatkowania środków pozabudżetowych, a w przypadku wystąpienia wątpliwości co do możliwości pokrycia danego wydatku ze środków konta pozabudżetowego Akademia konsultowała z Ministrem Finansów związek danego wydatku z rozwojem nauki.

10. Wniosek pokontrolny dotyczący zapewnienia rzetelności postępowania w procesie zbywania nieruchomości Polskiej Akademii Nauk oraz wyeliminowanie uchybień w stosowaniu wewnętrznych procedur tego zbywania, w ocenie NIK został zrealizowany.

W okresie od dnia 1 stycznia 2009 r. do dnia 12 października 2011 r. PAN i jej jednostki organizacyjne dokonały zbycia 130 nieruchomości. W 12 skontrolowanych transakcjach nie stwierdzono nieprawidłowości. Obecnie przyjęte zostało, iż decyzję w sprawie wyrażenia zgody na sprzedaż, prezes wyraża na tekście opinii dotyczącej możliwości zbycia nieruchomości, umieszczając zapis o treści *zgoda* lub *akceptuję*.

⁴⁶ Jedna z decyzji uwłaszczeniowych obejmowała dwa instytuty wykorzystujące wspólnie nieruchomość.

⁴⁷ Wniosek z dnia 16 lipca 2010 r. skierowany do Prezesa PAN o uwłaszczenie Instytutu.

Spółród 130 przeprowadzonych przez PAN transakcji zbycia nieruchomości, 124 dotyczyły mieszkań. W dniu 17 listopada 2011 r. w dyspozycji PAN pozostawało nadal 811 lokali mieszkalnych, w tym w stosunku do 342 trwała procedura sprzedaży. Zdaniem NIK, celowe jest przedsięwzięcie działań zmierzających do przyspieszenia procesu sprzedaży mieszkań, gdyż generalnie nie są one niezbędne do realizacji ustawowych zadań Akademii.

11. NIK pozytywnie ocenia realizację przez PAN wniosku pokontrolnego dotyczącego zmiany warunków dzierżawy gospodarstw rolnych w Górze oraz w Kazuniu.

11.1. W dniu 17 października 2008 r. rozwiązana została umowa dzierżawy gospodarstwa rolnego w Górze o powierzchni 435,8 ha, zawarta w 1978 r. W dniu 13 maja 2011 r. zawarto z osobą fizyczną, wybraną w drodze przetargu, nową umowę dzierżawy na okres 10 lat. Wydzierżawiono grunty o powierzchni 14,9 ha za miesięczną stawkę czynszu dzierżawnego w wysokości 6 408,30 zł brutto. PAN w latach 2009-2011 osiągnęła zysk z niewydzierżawionych części gospodarstwa w Górze w wysokości 97 891,72 zł. Łączny przychód z tytułu udostępniania odpłatnie rolnikom łąk na pokos traw, sprzedaży działki 120/17 położonej w Górze oraz wynajęcia ekipie filmowej terenu z zabudowaniami na jeden dzień zdjęciowy to 187 840,3 zł, zaś poniesione wydatki z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, leśnego oraz opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego to łącznie 89 948,58 zł. Dla porównania od 1 stycznia 2006 r. miesięczny czynsz dzierżawny dla wydzierżawianego gospodarstwa PAN w Górze o powierzchni 411 ha wynosił tylko 66 072 tys. zł rocznie. W PAN opracowano informację odnośnie zagospodarowania nieruchomości rolnych w Górze, która została zaakceptowana przez Kanclerza PAN w dniu 27 października 2011 r. Przewiduje ona m.in. wydzierżawienie gruntów rolnych, na których znajdują się łąki i pastwiska, „odrolnienie” niektórych działek z przeznaczeniem na działalność przemysłową oraz przekazanie Gminie Wieliszew części gruntów i lokali mieszkalnych, których nie chcą kupić ich najemcy.

11.2. Po kontroli NIK przeprowadzonej w 2008 r. zmienione zostały warunki umowy dzierżawy gospodarstwa w Kazuniu o powierzchni 199 ha, zawartej w dniu 28 października 1997 r. Na wniosek PAN, w listopadzie 2008 r., dzierżawca przedstawił plan produkcyjno-finansowy na lata 2009-2023. Na tej podstawie w dniu 28 stycznia 2009 r. umowę przedłużono o trzy miesiące do 28 kwietnia 2009 r., zwiększając czynsz dzierżawny z 50 858 zł do 64 800 zł rocznie. Przy kolejnym przedłużeniu, w dniu 28 kwietnia 2009 r. PAN określiła, że umowa obowiązuje do dnia uzyskania stanowiska Ministra Skarbu Państwa w sprawie nowej umowy dzierżawy. Dokonano również podwyższenia czynszu dzierżawnego do wysokości 74 000 zł w stosunku rocznym. NIK zwraca jednak uwagę, że o stanowisko do ministra w ogóle nie wystąpiono. Według wyjaśnień Dyrektora BGN, w przygotowaniu jest projekt zmiany umowy, poprzez ustalenie konkretnego terminu zakończenia jej obowiązywania oraz urealnienia czynszu. PAN rozważa również odmienny od dotychczasowego sposób zagospodarowania nieruchomości w Kazuniu, w tym jej sprzedaż.

12. Wnioski pokontrolne skierowane do Zakładu Działalności Pomocniczej PAN w Warszawie (ZDP) są realizowane, aczkolwiek nieprawidłowości i uchybienia stwierdzone w tych działaniach nie pozwalają na wyrażenie pozytywnej oceny. Wnioski dotyczyły naliczania odsetek od nieterminowo regulowanych należności z tytułu wynajmu pomieszczeń, dokonywania okresowych kontroli stanu technicznego wszystkich budynków PAN admi-

nistrowanych przez Zakład oraz ich dokumentowania, a także kontynuowania działań zmierzających do dokonania wyceny nieruchomości PAN zarządzanych przez Zakład.

12.1. Na dzień 31 grudnia 2010 r. należności ZDP z tytułu najmu lokali mieszkalnych od 170 najemców wynosiły 1 080 912,57 zł, a naliczone odsetki od tych należności 65 696,66 zł. W okresie od 1 stycznia do 30 września 2011 r. spłacono należność główną w kwocie 139 743,47 zł (12,9%) oraz 16 965,62 zł odsetek (25,8% naliczonej kwoty). Dyrektor ZDP wyjaśnił, że do najmu tych lokali stosuje się *ustawę o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gmin i o zmianie Kodeksu cywilnego*⁴⁸. Zdaniem Dyrektora ZDP przepis art. 481 KC § 1 nie nakazuje bezwzględnie wierzycielowi naliczania odsetek. Także na podstawie umów najmu lokali mieszkalnych ZDP nie był zobligowany do naliczania odsetek. Naliczane są odsetki od sumy pieniężnej tylko wtedy, gdy wynika to z czynności przed sądem albo orzeczenia sądu lub decyzji innego właściwego organu.

Zdaniem NIK, argumentacja ta jest nie do przyjęcia. Dyrektor ZDP jest kierownikiem jednostki sektora finansów publicznych i z tego tytułu zobowiązany jest do szczególnej dbałości o efektywność i skuteczność podejmowanych działań. Naliczanie i egzekwowanie odsetek za zwłokę w regulowaniu należności stanowi nie tylko źródło przychodów jednostki, ale także – co ważniejsze – jest środkiem prewencyjnym, mającym na celu zdyscyplinowanie najemców, zarówno lokali mieszkalnych, jak i użytkowych, do terminowego regulowania swoich zobowiązań. Tymczasem, jak wskazuje przykład budynku przy ul. Nowy Świat 72, zaległości w spłacie należności z tytułu najmu lokali użytkowych wyniosły na dzień 31 grudnia 2009 r. – 46 561,88 zł i do dnia 31 grudnia 2010 r. wzrosły do 49 161,01 zł, a do dnia 30 września 2011 r. do 52 232,56 zł. Tak więc należności według stanu na dzień 30 września 2011 r. stanowiły 112,2% kwoty wyliczonej na dzień 31 grudnia 2009 r.

12.2. Dyrektor ZDP wbrew postanowieniom art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a i pkt 3 *ustawy Prawo budowlane* nie zapewnił przeprowadzenia kontroli stanu technicznego sześciu budynków w 2009 r. oraz siedmiu budynków w 2010 r. W dwóch przypadkach nastąpiło opóźnienie przeprowadzenia takich kontroli o co najmniej 200 dni, a w jednym przypadku o 111 dni. Dyrektor ZDP tłumaczył to brakiem pieniędzy, a w przypadku budynków zarządzanych przez wspólnoty mieszkaniowe – decyzjami tych wspólnot.

13. Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia niewykonanie tych wniosków pokontrolnych skierowanych do jednostek organizacyjnych PAN, których realizacja wymagała współdziałania ze strony PAN. Dotyczyło to niektórych spośród wniosków pokontrolnych skierowanych do Instytutu w Olsztynie oraz Stacji Badawczej w Popielnie

13.1. W wystąpieniu pokontrolnym z dnia 28 października 2008 r. NIK skierowała do dyrektora Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności w Olsztynie wnioski o uzyskanie od PAN prawa do dysponowania nieruchomościami, które nie zostały przejęte na podstawie umowy użyczenia oraz o podjęcie działań w celu usunięcia niezgodności między stanem rzeczywistym nieruchomości, a ujawnieniem w księgach wieczystych.

Wniosek o uzyskanie prawa do korzystania z nieruchomości został wykonany. W dniu 20 sierpnia 2010 r. zawarto umowę użyczenia m.in. budynków laboratorium i zwierzętarni przy ul. Tuwima 10 oraz budynku

⁴⁸ Dz. U. z 2005 r., Nr 31, poz. 266 ze zm.

laboratorium przy ul. Bydgoskiej 7. W umowie tej dane o powierzchni powyższych obiektów różniły się jednak znacznie od tych, które wykazane zostały w odpisach z ksiąg wieczystych. I tak, w umowie wskazano, że budynek przy ul. Tuwima 10 ma powierzchnię 2 680 m², podczas gdy z odpisu księgi wieczystej sporządzonego na dzień 5 maja 2009 r. wynika, iż ma on tylko 802,6 m². Dla budynku przy ul. Bydgoskiej 7 odnośne dane to 295,10 m² oraz 175,5 m². Do czasu zakończenia kontroli rozbieżności tych nie usunięto, co oznacza, że drugi z wymienionych powyżej wniosków nie został zrealizowany. Z wyjaśnień Dyrektor BGN wynika, że trwają w tym zakresie stosowne czynności. NIK zwraca jednak uwagę, że w odniesieniu do budynku przy ul. Bydgoskiej 7 dopiero w czerwcu 2011 r. wystąpiono o dokumentację, na podstawie której możliwe będzie złożenie wniosku o sprostowanie wpisu do księgi wieczystej.

13.2. W wystąpieniu pokontrolnym z dnia 30 listopada 2008 r. NIK wnioskowała do dyrektora Stacji Badawczej Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt PAN w Popielnie o *dokonanie z PAN rozliczenia środków finansowych uzyskanych w latach 2002 – 2007 z tytułu sprzedaży przez Stację lokali mieszkalnych i nieruchomości oraz podjęcie skutecznych działań w celu sprzedaży lokali mieszkalnych administrowanych przez Stację, jak również zbycia przez PAN zbędnych dla Stacji składników mienia.*

Należność PAN od Stacji nie została rozliczona, ponieważ uzyskane środki ze sprzedaży mieszkań za okres 2002-2007 zostały wykorzystane na działalność bieżącą, a obecna sytuacja finansowa – zdaniem dyrektora BGN skonsultowanym z główną księgową – nie pozwala jednostce na oddanie tych pieniędzy. Wniosek NIK nie został więc wykonany.

Stacja uznała za zbędne 140 działek gruntu o łącznej powierzchni 354,74 ha. Ich wykorzystaniem nie były zainteresowane inne jednostki PAN. W celu zagospodarowania tych nieruchomości przygotowano projekty dwóch uchwał Prezydium PAN w sprawie wyrażenia zgody na sprzedaż prawa użytkowania wieczystego 11 działek gruntu oraz przygotowano projekty dwóch opinii, które zostały skierowane do Prezesa PAN i jednocześnie do Kanclerza PAN, w sprawie możliwości zbycia praw użytkowania wieczystego tych działek. Jest to działanie realizujące wniosek NIK, aczkolwiek tempo prac w tym zakresie nie jest zadowalające.

W tej kwestii konieczne jest jednak zwrócenie uwagi na możliwe nierzetelności w wycenie działek przeznaczanych do sprzedaży. W dniu 1 października 2008 r. PAN wystąpiła do Ministra Skarbu Państwa o wyrażenie zgody na zbycie prawa użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej użytkowanej przez Stację, składającej się z czterech działek o łącznej powierzchni 0,57 ha. Minister Skarbu Państwa w dniu 29 grudnia 2008 r. odmówił wyrażenia zgody, wskazując, iż w toku wyceny nieruchomości uchybiono zasadom dobrej praktyki. Podstawą określenia ceny sprzedaży powinna być wartość rynkowa nieruchomości (prawo do nieruchomości). Tymczasem - zdaniem MSP - w wyniku nieuprawnionego zastosowania współczynnika korygującego zmniejszono wycenę, a tym samym nie określono wartości rynkowej. Powyższa uwaga MSP, w ocenie NIK, zachowuje swoją aktualność i powinna być szczególnie brana pod uwagę przy określaniu wartości tych nieruchomości, których zbycie nie wymaga zgody ministra.

14. W opinii NIK, uwzględniającej przedstawione powyżej wyniki kontroli, działania Polskiej Akademii Nauk odpowiadają generalnie, w zakresie gospodarowania nieruchomościami, kierunkom postulowanym w Dezydera-

cie nr 8 Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży do Prezesa Rady Ministrów sprawie oceny jakości gospodarowania składnikami majątku trwałego Polskiej Akademii Nauk, uchwalonym w dniu 27 sierpnia 2009 r. Komisja w dezycji uznała za konieczne pilne wdrożenie wniosków NIK dotyczących uporządkowania całości spraw związanych z majątkiem trwałym PAN. Zdaniem NIK, władze Akademii podjęły i realizują działania sanacyjne w zakresie gospodarki majątkiem trwałym. Niezadowolające niekiedy tempo tych prac oraz niejednakowy stopień uporządkowania poszczególnych zagadnień, częściowo wynikało z przyczyn obiektywnych. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim - wynikający z zasłóści - znaczny zakres spraw wymagających załatwienia oraz fakt, że w okresie objętym kontrolą weszła w życie nowa ustawa o Polskiej Akademii Nauk oraz nowe przepisy dotyczące finansów publicznych, których wdrożenie wymagało zaangażowania także komórek odpowiedzialnych za gospodarowanie nieruchomościami. Usunięcie stwierdzonych w trakcie niniejszej kontroli nieprawidłowości, w ocenie NIK, powinno przyczynić się do zdynamizowania procesu porządkowania gospodarki nieruchomościami i stworzyć przesłanki do tego, aby zaniedbania w tej gospodarce nie powtórzyły się w przyszłości.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę wyrażone wyżej oceny i uwagi, na podstawie art. 60 ust. 2 *ustawy o NIK*, Najwyższa Izba Kontroli wnosí o:

- 1) zintensyfikowanie działań w celu zakończenia procesu wyceny składników majątku trwałego Akademii dla celów rachunkowych;
- 2) podjęcie działań w celu uzupełnienia i uaktualnienia zapisów w tzw. bazie budynkowej ewidencji nieruchomości PAN;
- 3) dokonanie rozliczenia oraz ujęcia w księgach rachunkowych wyników inwentaryzacji składników majątku Akademii przeprowadzonych w latach 2010 - 2011;
- 4) możliwie szybkie doprowadzenie do zgodności ze stanem rzeczywistym zapisów w księgowej ewidencji środków trwałych PAN;
- 5) dokonanie analizy pracy komórki finansowo-księgowej PAN pod kątem możliwości usprawnienia prac związanych z uporządkowaniem ewidencji środków trwałych;
- 6) ustalenie przejrzystych zasad prowadzenia ewidencji zasobu nieruchomości, o której mowa w art. 72 *ustawy o PAN z 2010 r.*, eliminujących niekonsekwencje w zapisach i zapewniających spójność w sposobie prezentowania danych;
- 7) skuteczne zapewnienie należytych warunków organizacyjnych jednostce bezpośrednio odpowiedzialnej za prowadzenie gospodarki nieruchomościami;
- 8) rozważenie zasadności opracowania harmonogramów realizacji zadań wynikających ze *Strategii gospodarowania nieruchomościami PAN*;
- 9) podjęcie starań w celu intensyfikacji procesu zbywania pozostałych w dyspozycji PAN lokali mieszkalnych;

- 10) skuteczne wyegzekwowanie do dyrektora ZDP w Warszawie wypełniania obowiązków związanych z gospodarowaniem nieruchomościami, w tym lokalami mieszkalnymi;
- 11) podjęcie niezbędnych czynności w celu aktualizacji wykazanych w księgach wieczystych powierzchni nieruchomości w Olsztynie przy ul. Tuwima 10 i dla budynku przy ul. Bydgoskiej 7 (dawniej Bydgoska 1/8);
- 12) podjęcie niezbędnych działań w celu niedopuszczenia do nieprawidłowych wycen nieruchomości przeznaczonych do sprzedaży.

Najwyższa Izba Kontroli – Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji, na podstawie art. 62 ust. 1 *ustawy o NIK*, zwraca się do Pana Prezesa o nadesłanie, w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub o przyczynach niepodjęcia tych działań.

Stosownie do art. 61 ust. 1 *ustawy o NIK*, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu Prezesowi prawo zgłoszenia do Dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji NIK umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków, zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, termin nadesłania informacji, o której wyżej mowa, liczy się – stosownie do art. 62 ust. 2 *ustawy o NIK* – od dnia otrzymania ostatecznej uchwały w sprawie powyższych zastrzeżeń.

DYREKTOR
Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa
i Prywatyzacji

/ - /

Andrzej Otrębski